

Objektív pillanat Fényképek és fényképezőgépek a Rippl-Rónai Múzeum újkortörténeti gyűjteményében

VARGA ÉVA

Rippl-Rónai Vármegyei Hatókörű Városi Múzeum, H-7400 Kaposvár, Fő u. 10.,

e-mail: varga@smmi.hu

VARGA É.: *Objective moment – Photos and cameras in the collection of the modern history department of the Rippl-Rónai Museum.*

Abstract: The yearbook study presenting the largest and most significant collection of the Modern History Collection presents two collections: photographs and cameras. It traces the periods of acquisition, collection and handling, and the extent of processing. It draws attention to pictures, albums, diaries, famous photographers, and even real photographic works and rarities. It guides you on how to research and how to serve different needs. With the collection of digital photographs, the profession faces a new challenge. The methodological and technical possibilities of these still need to be developed. They are therefore not addressed in the study.

Keywords: Photography, history of technology, eras of collecting, photography as a historical source, studio photography, press photography, photographic art

I.

Immár 30 éve, hogy megjelent az *Érték a fotóban* című szakmai kötet¹, amely a magyarországi múzeumok sajátos jellegű műtárgyait, a fényképeket, egyes múzeumok akkori vonatkozó gyűjteményi anyagát veszi számba. A kötet tartalma az előző évben, Tatabányán rendezett konferencia előadásait tartalmazza, ahol az országos és vidéki múzeumok szakemberei a fényképekre vonatkozó szakmai tudásukat, a fotótárakkal, fényképgyűjteményekkel kapcsolatos kurrens szakmai tudásukat, gondolataikat, gondjaikat osztották meg egymással. A konferencia alkalmából nagyszerű kiállítás is született. A magyar muzeológia történetében először sikerült összegyűjteni a legnagyobb vidéki és fővárosi közgyűjtemények legértékesebbnek tartott fénykép műtárgyait. Sajnos, források hiányában, nem született meg belőle az óhajtott album. A konferencia kötete azonban több múzeum anyagi összefogásának köszönhetően megjelent. Összefoglalásként érdemes néhány előadó máig ható tanulságos felvetésére utalnunk, majd összegeznünk a saját gyűjteményünkkel kapcsolatos tudnivalókat, tennivalókat, bemutatni, hol tartunk jelenleg. A kérdés felvetése szükségszerű. Már csak azért is, mivel a hagyományos fényképezés korszaka – mondhatni – lezárult, s számot kell vetnünk a saját gyűjteményünk fejlesztésének további szükségességével, lehetőségével.

Elsőként idézzünk fel Kincses Károly (Magyar Fotográfiai Múzeum) akkori, máig megoldásra váró felvetéseiből néhány gondolatot. „1. A fotó pénzt ér, méghozzá külföldön sokkal többet, mint nálunk.” „2. A fotográfia

elismerten a nemzeti kultúra része és nemcsak szóban deklarálva, mint nálunk, hanem rendeletekben, gyakorlati tettekben megnyilvánuló módon.” A tennivaló világos. A fotó mind történeti, mind tartalmi, mind műtárgy vonatkozásában érték, s ennek megfelelően kell bánni vele. Mindehhez szükséges, hogy a megfelelő raktározási, feldolgozási kapacitás rendelkezésre álljon. Hogy a muzeológus megfelelően dönthessen a gyűjteményében felhalmozott sok ezer fénykép sorsáról, fotótörténeti és speciális szakmatörténeti tudásra van szükség. Ez utóbbi a színvonalas történész-muzeológusi képzésnek² köszönhetően több vidéki múzeumban pozitív változást hozott, a megfelelő raktározás, kezelés lehetősége még mindig jámbor óhaj, a múzeumok széles körében nem áll rendelkezésre. S végezetül igen fontos a szerzői és tulajdonjogok figyelembevétele. Ez a kérdés élesen vetődik fel a fényképek digitális feldolgozása során létrejött nyilvánossággal. Fényképeinket ugyanis – amelyek digitális műtárgymásolatok – lopják. Európa fejlettebb részein hatékonyan működik a szerzői és a fotókat birtokló gyűjtemények jogait védő rendszer. A képek felhasználásának jelentős díja van. Nálunk ez a gyakorlat még gyermekcipőben jár.

II.

A gyűjtemény létrejöttéről beszélve lehetetlen, hogy szakmám, az újkortörténeti muzeológia múltbéli és jelenlegi somogyi helyzetét ne érintsem. Ez a muzeológiai tudományág csak 1960 óta képviselteti magát az intézményünkben. Az első történész-muzeológus Andrassy Antal (1934–1990)³ mindössze két évig dolgozott múzeumunkban, de későbbi tevékenysége során is számos fotóval, köztük saját készítésűekkel, gyarapította a gyűjtemény anyagát. Bár sok-sok nehézséggel küzdöttünk – ti. hogy 1983-ig, majd 1992-től ismét mindig csak egyvalaki képviselte a tudományágat. Megszűnések, újrakezdések jellemzik a máig vezető utat. Szakmánk tennivalóit is a szocializmus idején jobbra a korszak ideológiája szabta meg, s mindez a rendszerváltás tükrében negatív imázssá vált stb. Mindennek ellenére mégis azzal dicsekedhetünk, hogy gyűjteményi anyagunk jelentős, és ennek csak egyik része a fotógyűjtemény.

1 *Érték a fotóban*. Országos Fotótörténeti Konferencia előadásainak anyaga. Tata, 1993. szeptember 27–28. (Tudományos Füzetek 9. Tata, 1994). Valamint https://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_KOME_Komtudfuz_09_Foto/?pg=0&layout=s Letöltés ideje: 2024. március 18.

2 Évtizedek múltán 1981-ben indult az új- és legújabbkori történeti muzeológia szakos hallgatók képzése az ELTE-n. A tanszék vezetője: Glatz Ferenc (Széchenyi-díjas, egyetemi tanár, 1989–1990-ig művelődési miniszter, a Magyar Tudományos Akadémia tagja (levelező 1993, rendes 2001), és 1996–2002 között az elnöke)

3 https://mnl.gov.hu/mnl/vaml/andrassy_antal_2 Letöltés ideje: 2024. március 18.

Más szakterületeken dolgozó kollégáim – régészek, művészettörténészek, néprajzosok, a természettudományi muzeológia képviselői is – speciális szakági érdeklődésűkhöz képest – megfelelő fényképgyűjteménnyel rendelkeznek.

A képzőművészettel foglalkozó kollégák fényképgyűjteményének 99 %-a műtárgyfotó. Sajnos, nem fordítottak kellő figyelmet eddig a helyi művészekkel kapcsolatos fényképek gyűjtésére. Náluk volt rövid ideig viszont Juan Gyenesnek (1912–1995)⁴, a kaposvári származású s végül Spanyolországban élő (Madridban a királyi udvar fényképésze) Európa-hírű fotóművésznek gyűjteménye, mely technikátörténeti érdekességgként dagerrotípiákat is tartalmaz, ezenkívül pedig olyan művészi felvételeket, melyeket Gyenes Kaposvárnak ajándékozott, s a város – saját külön múzeuma nem lévén – átmenetileg letétként az akkori Somogy megyei múzeum képzőművészeti gyűjteményében helyezte el.

Régészeink fotógyűjteménye jórészt ásatási és tárgy-dokumentáció.

A természettudósok fotótára ugyancsak speciális. Somogy megye növény- és állatvilágára vonatkozó fényképeket, illetve a somogyi tájak, természeti képek felvételeit gyűjtik. Esetükben is érvényes, hogy a megörökített pillanat nem biztos, hogy megismételhető, hiszen – az ember beavatkozásának köszönhetően is – változik a táj, a bennünket körülvevő természeti környezet.

A néprajzi gyűjtemény fényképkollekciója javarészt az itt dolgozó néprajzosok kutatási témájához igazodó felvételeket tartalmazza. A kezdet az 1920-as, 30-as évekre tehető, amikor is Gönczi Ferencnek, a Somogy Megyei Múzeumegyesület vezetőjének felkérésére Gönyei Sándor (1886–1963)⁵, az Országos Néprajzi Múzeum munkatársa végigfotózta megyénket is. Ez az akció Gönczi somogyi gyermekérettel kapcsolatos kutatásaihoz fűződött. Gönczi utóda, a költőként országosan is ismert Takáts Gyula (1911–2008)⁶ a szőlészet, borászat tematikát fotózta. A 60-as évektől jelentősek Knézi Juditnak (1940–2023)⁷ a somogyi népi építkezéssel, a temetkezési szokásokkal, a babona- és hiedelemvilággal kapcsolatos gyűjtései, melyeket fényképekkel is dokumentált. A '70-es években egyetemisták szakmai gyakorlatok során karádi és Babócsa környéki gyűjtéseik felvételeit helyezik el a néprajzi fotógyűjteményben. A felvételek a parasztság múltját inkább etnológiai anyagként őrzik. A falusiak sokáig tartózkodtak a fényképezéstől. Későbbiekben a pénzt is sajnálták ilyesmire. A két háború között, s a '60-as években is a mindennapi paraszti élet fotóit inkább amatőr fényképészek, fiatalabb családtagok, vállalkozó szellemű, a polgári élet modern

szokásait közvetítő falubeliek készítették el.⁸ Több felvételt a helyi sajtófotósoknak köszönhetünk.

Mindezek ismeretében egyértelmű, hogy szakmám, az újkortörténeti muzeológia érdeklődése a fénykép iránt tágabb és sokrétűbb, mint más muzeológiai szakágaké.⁹ Annál is inkább, mivel magának a fotózásnak a felfedezése is az újkorra (1839–40-re) esik.

Számunkra nemcsak a fénykép tartalma izgalmas, hanem az is, hogy kik és mikor, mit fényképeztek és milyen célból. Nem mellékes az sem, hogy ezt a tevékenységüket milyen technikai eszközök tették lehetővé, ezek az eszközök hogyan fejlődtek a dagerrotípiák készítésétől napjaink korszerű technikájáig. Mindebből következik, hogy nem csupán a fotográfiákat gyűjtjük, hanem a fotózás technikai eszközeit is.

A Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága újkortörténeti fotógyűjteménye 1993-ban hozzávetőleg 124 ezer fotót (51 318 db negatív és 72 740 db pozitív felvételt) számlált. Legkorábbi darabjai – néhány ferrotypiával is rendelkezünk – a múlt század második feléből valók. Ebben az időben vált általánossá a fényképezésben gyökeres változást eredményező, s kiváltképp jóval olcsóbb ún. nedves eljárás. Ez idő tájt (1863-ban¹⁰) telepedett le Kaposváron Langsfeld Mór (1829–1905) fényképésmester, akinek szakmabeli tudását, igényességét nem lehet az őt követő, későbbi fényképészekéhez hasonlítani. Az 1870-es évekre Langsfeld a Dunántúl egyik legjelesebb fotográfusa lett. (Az „Érték a fotóban” címmel rendezett fotótárlatra küldött válogatásunk is részben az ő munkáit mutatta be.) Két fia, Jenő és Muki – apjuk örökébe lépve – folytatták a szakmát. (1. ábra)

Fényképgyűjteményünkben valamennyi fényképezési műfaj – akár a portré, a csoportkép, a zsáner-, a város- és falukép, a riportfelvétel, művészfotó – megtalálható. (Egyéb-iránt bátran állítjuk, hogy a maga nemében egy Langsfeld-kvalitású fényképész is művészt alkotott.) (2. ábra)

Míg gyűjteményünk korban az 1860-as évektől napjainkig terjed, tematikája a Somogy történetére, az itt élt és élő emberek életére és környezetére vonatkozó felvételeket tartalmazza. Nemcsak a régi városképek, az egykori munkaeszközök és termelési eljárások rögzülnek az immár tömegesen gyártott fotózás révén. Megörökítődik a letűnt kor emberének gondolkodását, életmódját kifejező környezetkultúra, sőt a társadalmi magatartásformák együttese is. Áruklodóak a beállítások is, a felvevő jól ismert pözkra ösztökélése. (3. ábra)

8 Például anyai nagymamám, Katona Györgyné (1912–2000) vállalkozó szellemű háziasszony volt. Rátermettsége sokféle munkában megmutatkozott. A háború után pl. MNDSZ tag. Cukrász szakmát nem tanult, de átmenetileg egy cukrászatban is dolgozott. Volt fagyaltgépe. MNDSZ asszonyként fagyaltot készített, s a nők azt osztogatták gyermeknapon a szegényebb falusi gyerekeknek. Az 1960-as évektől, még a '80-as években is falusi lakodalmakat is főzött. Visszaemlékezésében beszélt arról, hogy a 2. világháború idején Toponáron, ahol akkor lakott a család, amatőrként, a családi jövedelem kiegészítésére vállalt fotózást is. Német gyártmányú, filmes gépét családunk az 1970-es évekig használta. A mai napig működőképes.

9 Stemlerné Balogh Ilona: A fénykép mint történeti emlék és forrás. *Érték a fotóban*. Országos Fotótörténeti Konferencia előadásainak anyaga. Tata, 1993. szeptember 27–28. (Tudományos Füzetek 9. Tata, 1994). 15–22. p. valamint Stemlerné Balogh Ilona: Történelem és fotográfia (Ozirisz k. Budapest, 2009.)

10 Bereczk Sándor Kaposvár monográfiája (Bp., 1926.) reklámdolgalán 1859-es alapításának tételezi fel. Véleményem szerint rosszul. A cég hirdetései 1863-as múltira utalnak.

4 https://hu.wikipedia.org/wiki/Juan_Gyenes Az anyag a kaposvári Vaszary Képtárba került.

5 https://hu.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6nyei_S%C3%A1ndor Letöltés ideje: 2024. március 18.

6 https://hu.wikipedia.org/wiki/Tak%C3%A1ts_Gyula Letöltés ideje: 2024. március 18.

7 https://hu.wikipedia.org/wiki/Kn%C3%A9zy_Judit Letöltés ideje: 2024. március 18.

Vajon mit s hogyan tart felvételre érdemesnek a fényképész? Ez is igen sokat elárul a korábbi időszakok viselkedési és társadalmi presztízs-normatíváiról.

„Ősleltárkönyvünk” tanúsága szerint újkortörténeti tematikájú fénykép szinte somogyi megjelenése pillanatától fogva bekerült múzeumunk jogelődjének, a Somogy Megyei Múzeumegyesületnek a gyűjteményébe, s az újkortörténeti muzeológia megjelenése előtt (azaz 1960 előtt) is gyarapították. Az 1960-as évektől, különösen a ’80-as években, az újkorkutatás fellendülésével a szakemberek egyre több figyelmet szenteltek a fotónak, hiszen felismerték, hogy az utóbbi 100–130 év története magukon a fotókon is megjelenik. Ennek ellenére a fotó az 1980-as évekig nem kapta meg az őt megillető rangot (ld. a 60-as, 70-es évek két- vagy háromdimenziós vitáit), nem tekintették műtárgynak, múzeumba valónak. Szívósan tartotta magát – és a laikusoknál tartja még tán ma is – az a nézet, hogy múzeumi műtárgy csak az lehet, amely – egyediségével, anyagának nemességével – unikális értéket képvisel. Holott a fotózás kiterjedése az élet minden területére minőségileg új forrástípust teremtett. Olyat, amely a cselekvéssel (azaz az expozícióval) azonos időben, utólagos ferdítések lehetőségét kizáróan jön létre, azaz nem úgy, mint ez akár az írott, akár a szóbeli forrásoknál rendszeres, s amely ráadásul a pillanatnyiságnak az emlékezetből hamar kieső időskiját örökíti meg. S mint minden történeti forrás, emléke mindannak a technikai eljárásnak, amellyel létrehozták és tanúja annak a társadalmi életformának, melynek mint „tárgy” részese volt.

A hagyományos fényképezés korszakának lezárulása, valamint e sorok írójának közeli nyugdíjba vonulása jó alkalom a mérlegelésre: mi az, amivel rendelkezünk, hol tartunk a feldolgozásban, a gyűjtemény feltárásában, a kutatások eredményeinek tudatosításában szűkebb és tágabb hazánkban egyaránt.

Ahhoz, hogy képet alkothassunk a gyűjtemény jellegeről, át kell tekintenünk, mit tartottak fontosnak elődeink a gyűjteményben elhelyezni.

Egy-egy múzeumi fotógyűjtemény is hosszú időn keresztül alakul ki. Mind a fényképek készítésének, mind azok összegyűjtésének szándékai sokfélék. Az újkortörténeti fotógyűjtés korszakait – a somogyi múzeumalapító Gönczi Ferenc munkásságától napjaink gyakorlatáig – elemezve nyilvánvaló, hogy az újkortörténeti muzeológia számára mi az érték a fotóban.

Az újkortörténeti fotógyűjtés korszakai Somogyban

A kezdetekről az az ős fotóleltárkönyv tanúskodik, melyet a múzeumegyesületi időben (1925-től) Gönczi Ferenc (1861–1948)¹¹, a múzeum egyszemélyes mindenese vezetett a maga elgondolása szerint. Sajnos, számos, mai szempontból fontos adatot nem tartott még érdemesnek feltüntetni: hiányzik a fotós neve, gyakran a felvétel készítésének időpontja, s az, hogy a kép milyen célra készült. Számára viszont az érték a fotóban nyilvánvaló volt. Erre utal, hogy általában gondosan feltüntette a fotó értékét

még ajándékozás esetén is. (Érdekességgként említem meg, hogy általában két pengőt írt be fényképenként, s lehetőleg mindegyikből két példányt szerzett be).

Bár maga Gönczi néprajztudós volt, érdeklődési köre ezen kívül is sokféle fotótémára terjedt ki. Gyűjtötte a saját kora polgári életének ünnepnapjait (pl. szoborleleplezés, főispán beiktatás, a tisztviselői kar portréi stb.) megörökítő felvételeket, a számára még közelmúltbeli első világháborús fotográfiákat (katonai csoportképek, tábori istentisztelet, a lövészárkok élete, katonasírok) éppúgy, mint az újkori magyar történelem jeles személyiségeinek (Deák Ferentől Móra Ferencig) portréit. A bejegyzések sokat sejtetnek az azóta már elveszett, elkallódott képek tartalmáról: mint pl. „Ottó, a trónkövetelő” egy 1936-os felvételen. (4. ábra) Érdekessége a gyűjteménynek továbbá az a képegyüttes, mely a kaposvári Magyar Királyi Törvényszék ajándékaént 1925-ben került az anyagba, mely bűnözőket, rabokat örökít meg. A bilincsbe vert rabok műtermi felvételeken láthatóak, s ez már a bűnügyi fotónyilvántartás kezdeteit tanúsítja. Gönczi Ferencnek, mint A somogyi betyárvilág című könyv szerzőjének ez irányú érdeklődése érthető volt. (5. ábra) 1932-ben kerül a gyűjteménybe az a fényképsorozat, mely a XX. század eleji Kaposvárt örökíti meg. Az értékes kollekció Bereczk Sándor ny. városi tanácsosnak (1856–1945)¹², a Kaposvár rendezett tanácsú város története és fejlődése című, 1925-ben megjelent várostörténeti monográfia szerzőjének ajándéka volt. (6. ábra) A képeket a már említett Langsfeld Mór, illetve fia készítette a város történetét ismerető könyv számára. A városképek együttesét Gönczi tudatos gyűjtőmunkával egészítette ki. De ajándékként a város legjobb fotográfusainak egy-egy felvételét is megszerezte, így kerülnek be képek Szatmári Bélától¹³, Grábner Gyulától (1926–1988). Ők a fotós szakma helyi kiválóságai voltak, s részben örökítették azt a szakmabeli igényességet, melyet az egykori Langsfeld műhely képviselt. Felvételeik a helyi ipari létesítményeket, vállalatokat, intézményeket, a helyi közélet eseményeit örökítik meg. (7. ábra)

A Gönczi időszakban kerül a gyűjteménybe két díszes fotóalbum. Az egyik Dr. Véték György (1886–1954) polgármester tízéves polgármesteri jubileuma alkalmából készült, 1932-ben. (Őt egyébként csak Virágos Gyurka néven emlegették a kaposiak a „virágos Kaposvár” elnevezésű kampányok miatt. Nevét az akkori divat jegyében Kaposváry Györgyre magyarosította, 1934-ben.) Az emlékalbum színezett fotográfiái Kaposvár „új létesítményeit” örökítik meg. A középületek mellett a városi tisztviselői kar portréit is tartalmazza. A másik album Nagyné Csorba Mária (1859–1921) polgári iskolai igazgatónő hagyatékából kerül a gyűjteménybe 1947-ben, amelyet Gönczi mint rokon szerez meg „tíz pengő” értékben. Mára „csak” mint viseleti albumot értékelhetjük a zömmel az 1870-es évekből származó vizitkártyákkal és kabinetfotókkal teli ve-

¹¹ [https://hu.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6nczi_Ferenc_\(n%C3%A9prajzkut%C3%A1r\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6nczi_Ferenc_(n%C3%A9prajzkut%C3%A1r)) Letöltés ideje: 2024. március 18.

¹² https://somogyhelyismeret.fandom.com/hu/wiki/Bereczk_S%C3%A1ndor Letöltés ideje: 2024. március 18.

¹³ Szatmári Béla 1918-ban vette át Langsfeld Muki fényképész műtermét. Bereczk Sándor Kaposvár című monográfiájának (Bp., 1925.) reklám oldalai között (15. p.) találunk róla adatokat. Munkásságát ekkor „két arany- és egy ezüst érem hirdeti”. Király J. Béla fotóriporter visszaemlékezése szerint személyiségére is jellemző volt viselete, a széles kari-májú fekete kalap. Azaz sokat adott a külcsínre. A szakmában segédei, tanulóit vitték a „prímet”.

retes kötetet. Gönczi Ferenc 1948-ban, 87 éves korában bekövetkező halálát követően már nem akadt kutató, aki az album fényképeiről pontos meghatározást készítsen, illetve a rendezési szempontokat megfejtené volna.

Formálódik az újkortörténeti muzeológia

Az újabb korszakot a múzeum történetében Takáts Gyula neve fémjelzi, aki 1951-től, több mint két évtizedig állt a múzeum élén. Ebben az időben a megyei múzeumban képviselt valamennyi tudományág számára szolgáló közös fotóleltárkönyvet vezettek. A fotóleltárkönyv tudományág rovata a hagyományos muzeológiai szakágak megnevezésén kívül (régészet, néprajz, művészettörténet) olyan kategóriákat tartalmaz, mint pl. „helytörténet”, „műemléki”, „legújabbkori”, „várostörténeti”, „irodalom-történet”, „múzeumtörténet”. Ennek részben az a magyarázata, hogy bár fontosnak tartották a képek begyűjtését, ám az újkortörténeti muzeológia hiányában számos terület gazdátlanul, lefedetlenül maradt. Ebben hozott gyökeres változást 1960–61-ben az, amikor Andrassy Antal személyében (az azóta elhunyt történészről van szó, aki később, 1988-ban a Somogy Megyei Levéltár igazgatója lett) olyan szakembert kapott az intézmény, aki úttörő szerepet vállalt abban, hogy Somogyban is kibontakozhasson a történeti muzeológia gyakorlata.

Az 1960-as, 70-es évek

Andrassy a Gönczi féle hagyományt folytatta abbéli törekvésében, hogy figyelme elsődlegesen a kortárs világra, a város történéseire irányult. (Itt tartom szükségesnek megjegyezni, hogy mindaddig csak egyetlen városa volt megyénknek, ti. Kaposvár, amely 2023-ban múlt 150 éves. A megye polgárosodásának jellemző mutatója. Jelenleg Somogyban tizenöt város található.)¹⁴ Andrassynak törekvéseiben segítségére volt, hogy a megye akkori napilapjától gazdag archív fotóanyagot kapott az intézmény. A felvételek az 1950-es évek második felének helyi eseményeit örökítik meg. Hozzá kell tennünk mindehhez, hogy természetesen a kor kimondott és kimondatlan „elvárásainak” megfelelően a múzeum tevékenységében is érvényesült a munkásmozgalom-orientáltság és a propagandisztikus jelleg. Jelzik ezt az 1958-ból származó sajtófotók is, amelyek a „míg a múltban” sivárságát, elmaradott világát voltak hivatottak szembe helyezni az „addig ma már” vívmányaival. Azaz a propagandajelleg érvényesült.

A kampányjelleg érhető tetten eleinte, Andrassy Antal távozása után, Rózsai Ágnes munkájában, 1967-ben. Ekkor van ugyanis a „Nagy Októberi Szocialista Forradalom” ötvenedik évfordulója, s már ettől kezdve folyik a készülődés a magyar tanácsköztársaság 1969-es ünneplésére. Ezt az adott helyzetet figyelembe véve szakmai szempontból pozitívként említhetjük, hogy nem elégedtek

meg a központi dokumentumokkal, hanem a helyi munkásmozgalmi múlt feltárására törekedtek. Rózsai feldolgozta a korabeli somogyi sajtót és az MSZMP megyei archívumból archív felvételeket kapott másolatkészítés céljára.

Az iméntieknél jelentősebb változás az, hogy fotónyilvántartásunk elsőként ekkoriban, egészen pontosan 1967-től különül el az ún. „közös” fotóleltártól. (A többi tudományág fotóanyagának nyilvántartása viszont 1981-ig a régi szisztéma szerint megmaradt.)

1967-től a Somogyi Néplap MTI fotókkal látja el a múzeumot. Ezek a Kádár-féle konszolidáció jegyében született felvételek mai szemmel nézve rendkívül érdekesek. Az épülő szocialista Magyarországról, s benne Somogy megyéről tudósítanak. Szerepelnek rajtuk nagyberuházást igénylő építkezések éppúgy, mint a hétköznapi embereknek szóló, megnyugvást keltő képsorok arról, hogy rendben vannak dolgaink. Íme néhány szemléletes, jellemző képalkotás a kollekciónál: „A siófoki kenérgyár dolgozója a tészta súlyát ellenőrzi”, „Önkiszolgáló boltok nyílnak”, „Felújítják a pécs-barcsi vasúti pályát”, „Poliesztertetős kertmozi épül Balatonlellén”, „Nylon presszó nyílt Siófokon (1962)”, „A szentai általános iskola cigánytanulói”. És így tovább...

1970-ben újabb kampány következik: a „felszabadulás” 25., V. I. Lenin születésének pedig a 100. évfordulója. Mindezt a világháborúkkal kapcsolatos, s annak előzményeit dokumentáló képanyag begyűjtése is jelzi. A kényszerpálya szerencsére nem eredményezett egyoldalú, torz gyűjteményszerűt. A korszerű, az időt álló szemlélet érvényesítése a gyűjtőmunkában és a kiállításokon köztudomásúan nem a tematikától, hanem az alkalmazott szakember tudományos felkészültségétől, lelkiismeretétől, az alkalmazott módszerektől függ. Ennek köszönhetően került a gyűjteménybe a Horthy-kor somogyi ifjúsági mozgalmát (cserkészet, leventemozgalom) megörökítő kollekció, s vásárlás során Somogy híres szülötteinek (pl. Nagyatádi Szabó István, Kónyi Manó, Kálmán Imre), valamint a már említett, kaposvári főépítész, műszaki tanácsos, Bereczk Sándor portréja.

A muzeológus hadtörténet iránti vonzalmát sejtetik azok a nagyszámú katonafelvételek, melyek az 1970-es évek elején kerülnek nyilvántartásba. A felvételek pályázati akciók, ajándékozás és tudatos gyűjtés eredményeként kerülnek be. Sajnos, töredékükről rendelkezünk csak információval. Kevés ideje maradt a muzeológusnak azal foglalkozni, amire valójában egy regionális múzeum újkortörténésze hivatott. A katonaképek feldolgozása a közelmúltban fejeződött be.

Rózsai távoztával a megyei múzeumban az újkortörténeti adatgyűjtés 1975 és 1977 között szünetelt. A gyűjteményt Marcaliba, a Munkásmozgalmi Múzeumba szállították. 1977-ben pedig újra a kaposvári múzeumba telepítik vissza.

Ezekről az évekről az 1978-as múzeumi évkönyvben így számol be az akkori múzeumigazgató, Honfi István: „... A Marcaliban működő újkortörténész 1976-ban kivált a múzeumi szervezetből, de bebizonyosodott az is, hogy Marcaliban nem lehet eredményesen megalapozni a megyei történeti muzeológiát. Ezért 1977-ben visszatelepítettük a gyűjteményt Kaposvárra, s a Rippl-Rónai Múzeum újonnan kinevezett újkortörténészeinek gondjaira bíztuk...” (Ld. Somogyi Múzeumok Közleményei III. Kaposvár, 1978. 543. p.)

¹⁴ Balaton-parti jelentősebb települések, járási székhelyi múlttal rendelkező volt nagyközségek az idők folyamán többé-kevésbé városias formát öltöttek, városi rangot kaptak. Siófok 1969-től, Nagyatád 1971-től, Marcali 1977-től, Barcs 1978-tól, Boglárlelle 1986-tól, Csurgó, Tab, Fonyód 1989-től, Balatonföldvár, Lengyeltóti 1992-től számítva nyert városi rangot. Boglárlelle 1991-ben Balatonlelle és Balatonboglár városokra vált státuszát. Később kisebb, máig falusias jellegű települések emelkedtek várossá: 2001-ben Nagybalaton, majd Kadarkút 2005-ben és Igal, 2009-ben.)

Nem tett jót az anyagnak a költözés és a többszöri szakembercseré sem. Hiszen a távozók magukkal vitték mindazt a tudást, ami az általuk begyűjtött anyagra vonatkozott.

Az 1980-as évek

Az évtizedben folyamatosan javultak a személyi és tárgyi feltételek. Már lehetőség volt arra, hogy a „kötelező” évfordulós kiállítások megrendezése mellett nagyobb figyelmet szenteljenek a muzeológusok a gyűjtemények feldolgozására.

Múzeumunk 1984-ben a vármegyeháza klasszicista épületébe költözött. Ezzel a munkafeltételek és a raktározási körülmények is kedvezőbbé váltak. A szakma „egy-muzeológusos” ellátottságát időnként két-három muzeológus és ugyanennyi gyűjteménykezelő alkalmazása váltotta fel. 1984-ben újkortörténeti osztály szerveződött.

A 80-as évek eleje az újrakezdés jegyében telik. „Rendet kell tenni” a gyűjteményben, folytatni a fotók esetében az anyag elkülönítését, a hagyományozott törzssanyagról információkat szerezni, hogy a szaknyilvántartást elkészíthessük. (Ez jó néhány esetben nem valósulhatott meg maradéktalanul.) Levéltáros múlttal lett muzeológus Takács Éva (1948–2002)¹⁵, aki 1980-ban vette át a gyűjteményt. Tisztában volt a fénykép forrásértékével. Vezetésével volt szakmai osztályunk arra törekedett, hogy a meglévő fotógyűjteményt kiegészítse. A fénykép nemcsak különleges forrásértéke miatt kerül ez idő tájt jelentős mennyiségben a gyűjteménybe, hanem azért is, mivel az intézmény korlátozott anyagi forrásokat biztosított gyűjteménygyarapításra. Ezért az olcsón, sőt sok esetben ingyen, ajándékba kapott „tárgyak” megszerzésére volt csak igazán lehetőség. Így jutottunk nagyszámú archív fotóhoz és képeslaphoz.¹⁶

Az 1980-as évek gyarapodásából csak a legfontosabbak megemlékezésére szorítkozom. Tervszerűen folyt a kurrens városképi fotók készítése mellett a megye temetőinek adattári célú fotózása. Hagyatéki anyaggal is kerültek be fotók. Közülük kiemelkedik Wollák József kaposvári kereskedő családjának fényképgyűjteménye, mely számos felvételt tartalmaz a család mindennapi életéről. Érdekessége a fotógyűjteménynek az a képegységes, amelyet egy kaposvári tengerésztiiszt készített a „Somogy” tengerjáró hajó 1982. augusztus-októberi útján. A képek a hajón élők életét, a kikötőket, az ott folyó munkálatokat, az egzotikus úti élményeket örökítik meg.

Meghirdetett fotópályázataink révén értékes családtörténeti, helytörténeti dokumentumokat kaptunk olyan helyekről, ahonnan eddig még nem rendelkezünk fotográfiákkal. A két világháború közti Kötcséről egy helyi lakos állított össze pályázati anyagot. A felvételek egy helyi vegyeskereskedő és családja fényképein kívül a korabeli falu- és utcaképet is tartalmazzák. A kisnemesi udvarházak képei – köztük a pl. a Roboz családé – mellett a parasztházak fotói is szerepelnek a kollekcióban, amelyek az egykori kötcsi aranyifjak mulatozásaival, szórakozásával kapcsolatos zsaner- és csoportképekkel egészülnek ki.

A korábbi gyűjtemény kiegészítéséhez gyakran a véletlen is hozzásegített. Több mint 600 darabból áll az a fényképegységes, amelyet 1985-ben a kaposvári izraelita temető ravatalozójából mentettünk meg az enyészettől. A múlt század végén s az 1920-as, 30-as években keletkezett, zömmel kaposvári műhelyekből származó felvételek a háború alatt elhurcolt, elpusztult zsidó családok hozzátartozóit ábrázolják. Egyéb ingóságai – így az egykori képekteretek is – a szabad préda martalékaként estek. A képeket 1980-ig a kaposvári zsinagógában őrizték. Az épületet azonban életveszélyessé nyilvánították. 1980-ban robbantással elbontották. A hitközség nem tárolta tovább az erősen szennyezett, kopott fotográfiákat. Már-már megsemmisítésüket tervezték. Szerencsére idejében érkezünk... (8. ábra) A képek tisztítása, konzerválása jóval később, 1993-ban vette kezdetét. Ezek után, a 2000-es évek elején, helyi holocaust túlélők segítettek valamelyest a meghatározásban. Az anyag zöme leginkább viseleti szempontból érdekes, a fényképész műtermek adatbázisának hasznos kiegészítője.

Gyűjteményünk az idők folyamán egyre teljesebbé vált. Az 1980-as évek második felében már nemcsak az ábrázolt téma érdekelt bennünket, a gyűjtemény továbbfejlesztése, szakszerű feldolgozása érdekében a kollekció somogyi, főleg kaposvári fényképész-műhelyekből származó fotókkal egészül ki. A fotók hátlapjai sokat segítene a képek datálásában.

Míg fotóink különböző kiállításokon több ízben is bemutatásra kerültek már, a fényképalbumaink jobbára a raktárban porosodnak. A századfordulón készült veretes, mives családi albumok mellett a helyi nemesi családok hétköznapi életéről tudósító naplókkal is rendelkezünk, amelyeket az egykori tulajdonos amatőr fényképeivel illusztrált (pl. gr. Niczky-Esterházy Margit naplója¹⁷, valamint a gróf Almásy és Woraciczky család albuma¹⁸). A kaposvári cserkészek táborozásairól, a katonaletről, egy-egy község előjáróiról készült albumaink századunk első feléről tanúskodnak. Feldolgozásokra később, az 1990-es, 2000-es években került sor.

A XX. század második felének jellegzetes felvételei a rendszerváltásnak köszönhetően gyűjtéssel, átadással kerülnek hozzánk. Az eladdig becsben tartott relikviák ekkor egyszeriben feleslegessé, „leselejtezendővé” váltak az egyes intézményeknél. Így jó esetenk nevezhető, hogy ezek a múzeumba kerültek s nem a kukába. A tanácsi és pártintézményeknél felhalmozott fényképek és albumok nemcsak a politikai és mozgalmi életéről szólnak. Különböző üzemek, vállalatok, kulturális intézmények képes híradói mellett a korszak létesítményeiről, rendezvényeiről (vásárok, a „Ki mit tud?” vetélkedő megyei döntője stb.) is tudósítanak. (9–10. ábra)

Fotógyűjteményünk 1990–91-ben a kaposvári Mozi-Múzeum megszűntével közel 50 ezer film standfotójával gyarapodott. Ezek feldolgozásával máig adósak vagyunk. E tekintetben – ritkaságuk miatt – a mozigépek meghatározása élvez elsőbbséget.

A fotózás technikai eszközeinek gyűjtése is még a 80-as években, a kino-technika-történettel összefüggésben kezdődött. Mostanára már a somogyiak által egykoron használt

¹⁵ <http://www.somogyitemetkezes.hu/elodeink/nev-szerinti-lista/1077>
Letöltés ideje: 2024. március 18.

¹⁶ Ezek az anyagok jelentős szerepet kaptak az 1980-as években a történelmi belváros rekonstrukciójához.

¹⁷ Bejegyzései 1908–1911-ben datálódnak, a beragasztott családi amatőr fényképek 1867–1918-ban készültek.

¹⁸ 1925 és 1975 közötti felvételek Oláh Miklós házitanító anyaga.

amatőr és műtermi gépek együttesének mutató és szép anyagával rendelkezünk, amelyből jó néhányat a megyei múzeum 1991-es kinotechnika-történeti kiállításán mutattunk be.

1992-ben egy marcali fényképezőmestertől vettük meg az akkori kiállításon már szereplő, századfordulóról származó műtermi fényképezőgépét. 1993-ban '30-as évekbeli gépeket vásároltunk a Sellmann műhelyből. Bánkuti Ferenc régiségkereskedőtől még a '80-as években sztereo-fényképezőgépek érkeztek. (11. ábra)

A fényképezés somogyi múltjáról gyakorta beszélgetünk a Somogyi Hírlap fényképészával, a Somogy szerte közismert Király Béla bácsival (1912–2003)¹⁹. A szakma csínját-bínját még édesapjától, az 1878-as születésű Király János fényképezőmestertől tanulta. Király János a Szatmári műterem tanulója volt. Tőle 1936-ban vette át az üzletet fia, Király J. Béla. Ő már jobbára amatőr munkák kidolgozására szakosodott, de még az 1970-es években műtermi munkát is végzett. Az amatőr fényképezés széleskörű elterjedése, az egyre korszerűbb technika háttérbe szorította a műtermi fényképész ipart, amely hajdanán elit szakmának számított. A fényképész több lábon igyekezett állni. Előfordult gyakran, hogy az amatőr jobbat produkált, mint a felszínes tudású, igénytelenebb, „csak” a pénzre hajtó mester. A szakma nimbusza alábbszállt. Az ipart a megjelenő újabb igények fejlesztették tovább. (Ld. a különböző alkalmazott célok pl. képeslap, sajtófotó, reklámfotó stb.) A XX. századra már a vizuális tömegkultúra – a tömeges fotózás, filmezés, televíziózás, videózás – korszakát éljük. A technika egyre jobbat és újabbat produkált. Halló és látó chipecet mutatnak be az Akadémián...

Korunk történész muzeológusai nem elégedhettek meg a vizuális tömegkultúra kezdeti etapjainak gyűjtésével. Ezért is örültünk annak, hogy 1992-ben megkaptuk ajándékba a Somogyi Néplap egykori képtáviróját. A Néva névre hallgató öreg masina hozzávetőleg harminc évig üzemelt a szerkesztőségben. Elektromos, vezetékes úton működött; a budapesti MTI naponta ezen keresztül továbbította az aktuális fotókat a szerkesztőségbe, elég jó minőségben. Az MTI-ben levő adókészülék elektromos jelekké bontotta a képet, majd telefonvonalon továbbítva érkezett meg a kép a szerkesztőségbe, a fogadó gép az elektromos jeleket visszaalakította képpé. A vevőkészülékhez külön kazetta tartozott, melyben fotópapírt helyeztek el. (Pótkazetta is volt a gyors csere lehetőségének biztosítására.) Az ügyeletes fotós ebben a készülségi állapotban várta a Budapestről jövő képet. Így volt lehetséges, hogy a lap a világ bármely tájáról jövő képes információt megkaphassa, s a következő napon az olvasók láthassák, mi történt a nagyvilágban. Az öreg Néva már nem működik, vezetőkei kiszáradtak, múzeumi tárgy lett, bár a kazettában máig ott van készenlétben a fotópapír. (12. ábra)

Az azóta „elszelelt” harminc év

1992-től a szakterület személyi ellátottsága ismét egymuzeológusos. Hol egy, hol két gyűjteménykezelő (Somogyvári Lászlóné 1983-tól 2015-ös nyugdíjba vonulásáig és Gyurákovics Norbert a jelenig, 1996-tól) segítette a mun-

kát. Gyűjteményegységeket²⁰ alakítottunk ki, azokhoz tartozó speciális, szakmai tudással igyekeztünk szakszerűek és naprakészek lenni. Előtérbe a feldolgozó munka került. Szerencsénk volt: sikerült alkalmi segítőinkkel szakmai csapatot építenünk. Magángyűjtők mellett nagyszerű, precíz emberekre leltünk szakmánk iránt fogékony, érdeklődő nyugdíjas értelmiségiek körében. Köztük hosszabb ideig élvezhettük a nyugdíjas korára Göllén élő, több nyelven (ógörög, latin, német, angol, török) beszélő gépészmérnök, Dátán Cecília (1932–2001) segítségét. Sokat köszönhetünk Jávorai Béla (1931–2008) nyugalmazott főszerkesztő tudásának, régi kapcsolatainak, ismeretségeinek is. Szerencsés volt a munkahelyünk, azaz az akkori múzeum elhelyezkedése. Kaposvár központjában a járókelő a Fő utca 10-ben könnyen ránk talált. Ez a jól kiépült együttműködés, sajnos, a 2010-es évekre törést szenvedett segítőink elhunytával, s a múzeum periferiára költöztetésével is.

Ami a fotót illeti, továbbra is a legdinamikusabban gyarapodó gyűjtemény maradt.

1993-ban Gyertyás László (1947–1994) sajtófotós és fotóművész 22.500 db somogyi riportképet ajándékozott (1969–76-os évek), amelyet 1995-ben özvegye további jelentős mennyiségű képpel egészített ki. A hagyaték nagy mennyisége és anyaga (90 %-a negatív) évekre, tematikára bontva, évszámmal ellátva egyedi meghatározásra, feldolgozásra vár.²¹

Ugyanekkor a kaposvári izraelita hitközséggel való kapcsolatnak köszönhetően képek kerültek hozzánk özv. Sellmann Rezsőné műterméből. (13. ábra) Ekkor lett a gyűjtemény része az 1970-es években készült somogyi műemlékgyjgyzék fekete-fehér fényképanyaga is.

Igazán értékesek azok a felvételek, amelyek más műtárgyakkal együtt jeles személyek életét ölelik fel. Ilyenek az 1990-es évek első felében érkező, Rácz Valitól kapott értékes relikviák, melynek fényképei a családi képeken kívül az édesapa tanítói múltját, Vali pályájának állomásait örökítik meg. (14. ábra) Ez idő tájt – technikai érdeklőségként – egy amerikás magyar hagyatékából szuvenírként hazaküldött kézi sztereo-nézőt és annak képeit fogadtuk. Ez a műtárgygyjgytes a fotós technika (sztereo-fényképezőgép) és a régi Mozi-Múzeum anyagának is, amelyben asztali sztereo-néző található, nagyszerű, hasznos kiegészítője lett. (15. ábra)

A már említett Jávorai Béla ny. főszerkesztő közbenjárására kerültek hozzánk művészi fotós hagyatékok. Nem csoda, hiszen ő maga is nagyon sokat tett a somogyi fényképezés érdekében. Tizennyolc éves kora óta fotózott, később ez a kezdeti hobbi a filmezéssel kiegészülve szenvedélyévé, újságírói hivatása részévé vált. Király J. Bélával ő teremti meg helyben, Kaposváron a sajtófotó készítésé-

¹⁹ <https://somogy.hu/eletrajzok/kiraly-j-bela.html> Letöltés ideje: 2024. március 18.

²⁰ Bútor, fegyver, fotó, játék, képeslap, könyv, moziplakát, munkaesköz, numizmatika, plakát, térkép, technikatörténeti, textil (politikai, viseleti). Ezek jellemző darabjairól 2010-től folyamatosan számoltunk be saját honlapunkon. Erről <http://smmi.hu/ujkortortenet/index.html> írtakat! Letöltés ideje: 2024. március 18.

²¹ A negatívok szkennelésével, illetve kontaktmásolatok készítésével a feldolgozás selejtezéssel, válogatással egybekötött, hosszadalmas, kitaró meghatározó munkát igényel. Önmagában ez a tevékenység is egyértelműen mutatja, hogy egy muzeológus szakember alkalmazása az egész újkortörténeti gyűjteményre mennyire nagyon kevés. Szakmánk itt, helyben is régóta igényli a specializációt.

nek lehetőségeit. 1959-től 1978-ig volt a Somogyi Fotó- és Filmklub tagja, a művészeti bizottság vezetője, több mint tíz évig a klub elnöke. Rajta keresztül jutottunk el 2002-ben Kárpáti Kálmán²² hagyatékához, akit a kaposvári részletek fotósaként tartanak számon. 2003-ban Péter János (1920–1997) számos képe, díja kerül hozzánk. Ő az a riport jellegű képeket készítő művész, aki a Goól című képével világhírnévre tett szert. A néhai Somogyi Fotó- és Filmklub egykori alkotóinak sorát képei adományozásával maga Jávor Béla²³ folytatta, 2008-ban. (16. ábra) Múzeumunknak adományozta fotós és filmes munkásságának feltett kincseit. Az anyag kiegészül egy különös értékkel bíró sorozattal, amely a Somogyi tájak, emberek címet viseli. Az általa megálmodott téma cikkeit kiváló újságírók írták. Újbóli megjelentetésre, különálló kötetre érdemes. Jávor Béla nyugdíjas éveiben is dolgozott. Ekkor készült kiváló írásai a kor különleges forrásai.

A fotóművészek sorában az 1920-ban született autodidakta Szentiványi Árpád²⁴ 2006–2008 folyamán adta át a maga válogatta, saját tevékenységét reprezentáló anyagát. A fényképész 2009-ben hunyt el.

A néhai fotóművészek sorát gyűjteményünkben mind-ezidáig a 2020-ban bekerült Baksa Ferenc (1942–2019)²⁵ hagyaték zárja. Ezek a kollekciók egy letűnt kor termékei, történeti, technikai, művészeti emlékei. Nagy mennyiségük és minőségük speciális vonásai miatt – egyelőre – személyi anyagként még feldolgozásra várnak.²⁶

Ritkán, de a gyűjtemény tudatos kiegészítéseként fényképek vásárlására is sor került. Ilyen volt például a nehezen fényképezhető, épp ezért ritkának számító kaposvári Anker-házról készült fotó. Szatmári Béla színezett felvétele a nagy épülettömb sikeres ábrázolása. (17. ábra) Megrendelésre készülhetett. Hasonlóképp fontos kiegészítője gyűjteményünknek az az 1896-ban készült portré, amely Somogyi Károlyt (1845–1908) ábrázolja. Somogyi Károly a kaposvári színjátszás történetében²⁷ játszott sokáig meghatározó szerepet. Vállalkozó szellemének volt köszönhető az 1888-ban felépített nyári színpár, az Aréna épülete is. Somogyi portréja aukción bukkant fel. (18. ábra)

Ami a fotókat, fotózási kellékeket illeti, az ajándékozó kedv – szerencsére – azóta sem csökkent. Igazából már nem a híres emberek, események, épületek a számunkra érdekesek a fotóban. Bár rendkívüli ezek közül is bármely-

kor felbukkanhat. A múlt valódi zsánerképeit, enteriőröket a benne élő emberekkel még mindig folyamatosan keressük, felbukkanásukra várunk.

A mindenkori jelent régóta fotózzuk. Volt, hogy maga a muzeológus, a gyűjteménykezelő végzett ilyen feladatot, például az 1960-as években. A filmeket Király J. Béla hívta elő s nagyította a szükséges méretre, ő készítette a reprodukciókat, a leíró katonokra ragasztott munkafotókat. 1977-től állandó fotós munkatársunk lett. Gözsy Gáborné fényképész ezt megelőzően a Somogyi Néplap fotóriportere volt. Nyugdíjazásáig, 2007-ig végezte a múzeum valamennyi osztályának fotós munkáját. Mint volt fotóriporternek nem esett nehezére, hogy helyi eseményekre is kimenjen fotózni. Többször együtt mentünk. Ilyen alkalom volt például a somogyvámosi Krisna templom avatása. Így erről az eseményről több felvételünk is van. Tudta, mi számunkra az érdekes, mi az érték a fotóban. A gyűjtemény gyarapításában ő is részt vett.²⁸ Távoztával állása hosszú évekig betöltetlen maradt.

Divatba jött már Gözsyné foglalkoztatása idején a digitális fotós technika. Használatának sokáig nem voltak meg a szükséges technikai feltételei. Sőt! Számítógépeink korszerűtlensége sokáig szinte lehetetlenné tette a használatát. Kollégáimmal számos, immár anekdota számba menő történetet tudnánk felsorolni, amelyek valamikor, nem is olyan régen, még nagyon sok idővesztéssel járó, hiábavaló erőfeszítésnek bizonyuló törekvések voltak a digitális eszközök kezelhetetlensége okán. Ebben látták a vezetők – joggal – a jövőt. Sok értékes idő, munka ment veszendőbe.

A feltételek nem álltak rendelkezésre. Az ok a technikai fejlesztésekre jutó anyagi források hiányában keresendő. Olyan szakképzett fényképészre volt szükség, aki a digitalizálásban is jártos. Épp ezért volt jelentős változás, amikor az intézmény 2009-ben egy olyan felkészült szakembert alkalmazott, aki mind az analóg, mind a digitális fényképezés gyakorlatában felkészült tudással rendelkezett. Vígh István Ádám a kaposvári egyetem vizuális tanszékén végzett. Szemlélete és tudása hasznos munkatárssá tette. 2011-es távozása után csak 2020-tól van folyamatosan fényképész munkatársunk. Csernák Bálint ugyan-csak a kaposvári egyetemről érkezett. Segítségünkre van az általában szokásos múzeumi fényképész munkakörön túl a fotós technikai eszközök meghatározásában.

A gyűjtemény egyes részeit (fényképeket és fényképezőgépeket) többféle módon publikáltuk, számos kiállításban bemutattuk, felhasználtuk már. Emlékezetes volt a főleg technikátörténetet bemutató, Az árnyjátéktól a filmszínházig című állandó kiállításunk (1991), amely a fényképezést, mint a mozizás technikátörténeti előzményét mutatta be. A Kaposvár anno... (1993), ahol a látogatók a várostörténeti fotók látványában tobzódhattak. Csatlakozni tudunk számtalan tematikához. Kimondottan a fénykép speciális tárgykörével foglalkozott a 2002-ben nyílt országos vándorkiállítás Gyermekvilág címmel, valamint 2007-ben a sztereo-fényképezésnek adózó Térbe zárt pillanat. A saját gyűjteményünk java szerepelt mindkét kiállításban. 2009-ben, intézményünk 100. születésnapjára kiállítására

22 <https://www.sonline.hu/helyi-kozelet/2022/05/orokul-hagytak-a-pillanatot> Letöltés ideje: 2018. március 18.

23 <https://somogy.hu/eletrajzok/javori-bela.html> Letöltés ideje: 2024. március 18.

24 <https://somogy.hu/eletrajzok/szentivanyi-arpad.html> Letöltés ideje: 2024. március 18.

25 <https://kaposvarmost.hu/hirek/kaposvari-hirek/2019/07/24/elhunyt-baksa-ferenc-a-compur-fotoklub-alapito-tagja.html> Letöltés ideje: 2024. március 18.

26 A feldolgozás nem teljes körű, szakmánk már említett egymuzeológusos ellátottsága okán. A fotóművészek személyi anyagaiban egy fénykép végleges elkészültét számos próbálkozás előzte meg. Emiatt sok a negatív.

27 Somogyi Károlyt (1845–1908) a szakmabeliek az ország egyik első színiigazgatójának tartották. Minden bizonnyal értett az üzlethez is, hiszen ez elengedhetetlen feltétele volt annak, hogy sikeresen működhessen társulatával. Nemcsak a kaposvári aréna építésébe társult be vállalkozóként, ő építette az ezer fő befogadására alkalmas pécsi színpárt is, amely ott is a közsínház megépítéséig működött. https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/muzeumok/mamutt_evkonyv_11/pages/016_az_arenatol.htm Letöltés ideje: 2024. március 18.

28 Nemcsak érdeklődési körünkbe tartozó archív fényképeket, albumot hozott. 2021-ben 31 db, különféle, egyszer használatos reklám-fényképezőgépet ajándékozott.

a fotógyűjtemény reprezentálására várostörténeti video-összeállítást készítettünk Langsfeld Mór és Szatmári Béla felvételeivel. 2010-ben mi rendeztük az újkortörténész muzeológusok országos szakmai konferenciáját. Ezúttal önálló honlapunk készült, amelyen bemutattuk gyűjteményeinket. A honlap még elérhető, a videós összeállítások megtekinthetők.²⁹

Fotógyűjteményünk a jelenben hozzávetőleg 200 ezer felvételt számlál. Negyede szakleltározott. Keresettségét a múltban részletes leíró és mutató kartonok szolgálták. Ennek ellenére hosszas munka volt dolgainkat megtalálni. Leginkább a muzeológus és a gyűjteménykezelők gyakorlatán, jó emlékezetén múlt annak ismerete, mivel rendelkezünk. Előrelépést ebben először a magunk barkácsolta számítógépes adatbázis építése jelentett a 2000-es évek közepén. Létrejöttét annak köszönhetjük, hogy Gyurákovics Norbert mérnök egyszerre értette a muzeológusi szándékot és a számítógép nyelvezetét is. Az így kialakított, gyűjteményenként szükséges szaknyelvántartó rendszerek rendkívül praktikus belső segédletté váltak. 2019-ben az adatok migrálásával 4000 fotó leírással a MúzeumDigitár rendszerében nyilvánosságra került. Az adatok feltöltése folyamatos.

Az eltelt idő alatt a digitális múzeumi nyilvánosság pozitív és negatív oldalát is meg tapasztaltuk már. Öröndetes, hogy a műtárgyak hozzáféréseinek egyfajta demokratizálásával láthatóan megnőtt mind a szakmai, mind a laikusok érdeklődése műtárgyaink iránt. Számos kérés érkezik fotóink nyomtatásban, kiállításban való közzétételére iránt. De meg tapasztaltuk a másik, a negatív oldalt is. Az interneten lévő nyilvántartásainkat, különösen a fényképeket másolják, hozzák-viszik (lopják) a közösségi oldalakon, pl. a Facebookon, különféle emberek, a maguk kénye-kedve szerint. Szerepelnek például a retro kedvelői, a fotóbutik oldalain, sőt, a fotók népszerűsége okán még a helyi média újságírója is pófátlanul cikksorozatot ígér a múzeum fényképeiből közönségének. Az olvasó, persze, nem tud semmit arról, hogy honnan van a kép. Abszurd viszontlítani a muzeológusnak saját sorait, amelyekből máris kész „a cikk”, alakul az újságíró sornormája és népszerűsíti saját magát. Tőlük aztán átvesszik a képet a retrósok. Van, aki hobbi szinten eljátszik a digitális technikával, kiszínezgeti az úgynevezett „kölcsön vett” műtárgy digitális másolatát (holott a kép módosítása is tiltott). Előfordul az is, hogy a kép nevét, datálását is elírják. Van, aki odaírja a megjelentetés mellé, honnan való a fénykép. Fel sem merül benne sem, hogy jogszerűtlenül járt el. A sérelmezhető dolgok sorával szórakoztathatnám olvasóimat ... De minek? Csak be kéne tartani és tartatni a MúzeumDigitár oldalán a múzeumunkra vonatkozó felhasználási feltételeket. (A Rippl-Rónai Múzeum műtárgyainak használati feltételei – olvashatók a MúzeumDigitár oldalán.)

A műtárgyak hozzáféréseinek demokratizmusa eszünkbe juttatja a Kodály Zoltántól származó szállóigét. „Legyen a zene mindenkié” – jut eszünkbe, s nem véletlenül. De ennek az eszménynek érvényt szerezni is a feltételek biztosításával, s a széles körben megismertetett pedagógia-

val, az ún. Kodály-módszerrel lehetett. Úgy véljük, hogy a hatékony jogi védelmen túl a múzeumpedagógia ezen a téren is sokat tehet.

Érdekes eszmefuttatások olvashatók a digitális, illetve az analóg fényképezés egymáshoz való hasonlításáról pro és kontra egyaránt. A digitális világgal kapcsolatban nekünk, muzeológusoknak is vannak kételyeink, rossz tapasztalataink. Hogy csak a legalapvetőbbet írjam: az eredetiség és a fennmaradás. A hagyományos fénykép csaknem 200 éve bizonyított már. A műtárgynak megfelelő őrzés és bánásmód biztosításával, betartásával a múzeumok zömében azonban még adósak vagyunk.³⁰

III.

2017-es gyarapodásunkkal a hagyományos, műtermi fényképezés klasszikus gyakorlatához kanyarodtunk vissza. A Szalay fotóműterem egykori, szinte a végső működésig használt felszereléseinek lettünk tulajdonosai. A műterem, valamint a klasszikus fényképkészítés valószínűleg egyik utolsó mohikánjainak története, szimbolikusan is, a tanulmány zárófejezete. Ezzel egy hagyományos szakma és technika emlékének adózunk. A vállalkozás történetét az utolsó tulajdonos, Szalay Ágnes visszaemlékezésével idézzük fel. A műtermre Budapesten, a Bartók Béla út 37-ben találtunk rá.

A család somogyi gyökerű fényképész família volt. Az üzletet Szalay Béla (1914–1975) alapította 1942-ben. A nővére, Szalay Aranka³¹ 1932-ben tanulta ki a fényképész szakmát Kaposváron. A gyakorlatot segédként Sellmann Rezső műtermében szerezte. Csakhamar saját fényképész üzletet nyitott budapesti lakásán, a József körút 27-ben. Annyira megtetszett neki a fotózás, az üzletet annyira jónak ítélte, hogy a testvérét is rábeszélte, menjen fényképész-tanulónak. Szalay Béla³² ugyancsak Kaposváron tanulta a szakmát. (19. ábra) Először iparostanonc bizonyítványt kapott, majd segédlevelet szerzett, 1940-ben pedig mesterlevelet. Nővére nyomdokain járt, felkerült a fővárosba. Kibérelte a Bartók Béla úti helyiséget, és megnyitotta saját fényképész üzletét. Jó környék volt, tele étellel. Jobbra a Ménesi úti sarkon a Pósa könyvesbolt, balra egy drogéria, a közelben a Hadik kávéház. Jól ment az üzlet. Szalay Béla segédekkel dolgozott, tanulói is voltak. Noha több fényképész volt egymás közelében, nem rontották egymás üzletét.

Akkoriban még mindent vállaltak a fényképészek. Segédekkel, tanulókkal dolgoztak. Kijártak elsőáldozós, esküvői fényképeket készíteni. Műtermi portrékat, esküvői és más emlékképeket is készítettek. Ezekhez – természetesen – mindenféle díszlettel rendelkeztek. Az idő tájt még fekete-fehér filmre dolgoztak.

Azoknak a fényképeit, akik rendszeresen a műteremben fotózkodtak, köztük a híres emberekét, Szalayék gondosan őrizték, ahogy kellett. Köztük voltak családok is. Például a gépgyáros Csonkákék. Karinty Ferenc (1921–

²⁹ <http://smmi.hu/ujkortortenet/index.html> Letöltés ideje: 2024. március 18.

³⁰ Kincses Károly: HOGYAN (ne) BÁNJUNK (el) RÉGI FÉNYKÉPEINKKEL? (Amit a régi fényképekről tudni kell) erről rövid ismertető itt: <http://fotomult.c3.hu/eloszo.html> Letöltés ideje: 2024. március 18., valamint a Magyar Nemzeti Múzeum Fényképtárának raktározási, kezelési gyakorlata, mint példa olyan vezetői szemléletre és ennek megfelelő raktározási kialakításra kíván, amelyre vidéken még nem akadt példa.

³¹ Szalay Aranka (Andocs, 1912 –?)

³² Szalay Béla (Kaposvár, 1914 – Budapest, 1975)

1992) is náluk fényképezkedett. Baráti kapcsolatban voltak Szalay úrral. Együtt jártak kikapcsolódni a Gellértbe, a gőzbe. A Bartók Béla úti műterembe járt Mészáros Ági (1914–1989), a híres színésznő, több sportoló, például Papp Laci (1926–2003).

A családfő a második világháborúban bevonult katonának. Hidász lett. A front közeledtével az üzlet legfontosabb, legértékesebb dolgait (gépeket, lámpákat, negatívokat, néhány válogatott negatívot) Szalay Béla testvérénél, Arankánál helyezte biztonságba a család. Az ostrom alatt több minden megsemmisült. Az üzlet maga kiégett, a berendezésből sértetlenül mindössze egyetlen tárgy maradt.

A fényképész műterem a háború után újra megnyílt. A szocializmusban Szalay úr már segéd nélkül dolgozott. Mint akkoriban minden kisiparos, örült, hogy fenn tudott maradni. Továbbra is műtermi fényképezéssel, amatőr kidolgozással, reprodukciók készítésével foglalkozott. A háború után bevezetett személyi igazolvány, az igazolványkép-készítés, mivel azt állandóan „cserélni” kellett, biztos jövedelmet jelentett még az ötvenes években is.

Szalay Béla a háború után 1946-ban ismerte meg a feleségét. Elek Irén a szakmában is férje hú társa lett. Kitanulta a fényképész mesterséget. Három gyerekük született. Aztán a gyerekek is ezt a szakmát választották. Nem csoda, hiszen abban a miliőben nőttek fel. Szinte játszva megtanultak mindent a műteremben. Korán kaptak fényképezőgépet, látták, hogy kell bánni a kuncsaftokkal. Játékból laborálhattak.

A legidősebbre, a fiúra már hét évesen rá lehetett bízni az üzletet, annyira rátermett volt. Ifj. Szalay Béla még a sorkatonaság előtt tanulta ki a fotós szakmát. Amikor bevonult, a Polgári Védelem című laphoz került fényképésznek, később a Pajtás újság fotóriportere lett. Az 1990-es években fényképész vállalkozó volt. Főleg külső fotóriportokat készített. A legkisebb gyermekből is szakmabeli vált: nyomdai fényképész. Előbb a Kossuth Nyomdában dolgozott, később a Tetra Paknál lett fényszerző.

A középső gyermek, aki a megszűnésig vitte a műtermet, s végül múzeumunknak adományozta a műtermi hagyatékot, ránk hagyományozta a szakma befejező történetét, Szalay Ágnes volt. A Kaffka Margit Gimnáziumban leérettségizett, aztán elvégezte a Práter utcai fotós iskolát. A gyakorlati ismereteket már otthon, az édesapjától elsajátította. Mire végzett, édesapja súlyos beteg lett, hamarosan, 1975-ben meghalt. Az üzletet özvegyi joron az édesanya vitte tovább. Ágnes segítő családtagként vállalta a munkát. Reggel hatra érkezett, laborált. Nyolckor, nyitásra érkezett az édesanya, aki este hatig foglalkozott a kuncsaftokkal, míg csak tehetett. Ágnes előtt a térdműködéséig még ott volt lehetőségként az élsport. NB I-es szinten kosárlabdázott a Főker HSC felnőtt csapatában. Később gondolt arra is, hogy szakadózó lesz, de mégsem. Hobbiból gombaszakértő is lett, túrákat szervezett. Majd maradt a fényképészet.

A technika fejlődése nyomán, miközben milliószámra készültek a fotók, a 2000-es években sorra zártak be a fényképezészetek. Ebből a szakmából már nem tudtak megélni. Az igazolványképeket napjainkban hivatalnokok készítik, igazából minősíthetetlen színvonalon. A filmeket gyorslaborok hívják elő. Az emberekben fel sem merül, hogy

lehetne a negatívról jobb nagyítást csinálni. A fényképész, akinek a munkája a tanult mesterségen alapul, az igényesebb, pepecselős munkát végzi. Pedig ő az, aki tudja, ha portrézik, megfelelő világítással eltünteti a tokát, kisimítja a ráncokat, kis orrárnnyéket ad, derítőfényt a hajra, s a végén jön a labormunka. A tömeges digitális fényképezéssel kapcsolatban Szalay Ágnes kimondta azt a kritikát, amelyben sok az igazság. A hagyományos fénykép csaknem 200 éve bizonyított. Az emberek elkényelmesedtek, igénytelenebbek lettek.

Az egykori Szalay műterem a bezárása előtt szinte múzeumi látványossággként szolgált. A falon amatőr fényképezőgépek sokasága, közülük egy-kettő régi darab még az öreg Szalay hagyatékából, a többi ajándékozással került oda. Bejártak a kuncsaftok, tetszett nekik a látvány. Eszükbe jutott, hogy nekik is van használaton kívüli, régi gépük. Hozták az emberek, Ágnes befogadta és kitette őket a falra. Az emberek tudták amúgy, hogy régi emléktárgyuk jó helyre kerül. A legrégebbi masina az üzletben még az édesapáé volt. 18×24-es síkfilmre dolgozott. A műterem bezárásáig használatban volt. Az expozíció is úgy történt, hogy a fényképész leveszi, majd visszateszi a kupakot. Anastigmat Dagor féle lencséje volt.³³ Ahogy Ágnes mondta, ez egy lágy rajzolatú objektív volt, amellyel portrézásnál nem jöttek ki annyira a ráncok és a bőrproblémák. A gép elején egy pici, fából faragott madárka ácsorgott. Oda kellett nézni, nem az objektívbe, így természetesebb volt a tekintet. A gép harmonikája már elszakadt egy-két helyen. Az élességállító is az egyik oldalon még recés, a másikon simára kopott..., mutatja mindez, milyen sokat használták már. Az 1900-as évek elejéről származó gépet mindvégig megtartották, már csak a nosztalgia kedvéért is, annak ellenére, hogy sokan joggal korszerűtlennek mondták. Portrézásra nagyon megfelelt... (20. ábra) 1995-ig még 1000 wattos, 500-as meg 250-es lámpákkal világítottak. Szinte égett a konnektorok.

A fotográfiától az emberek elvárták a kidolgozottságot. Azok a képek tetszettek a kuncsaftoknak, amelyek egy kicsit szebbnek mutatták. A legutóbbi időkben is azért mentek jobbra a fényképészekhez, mert ott retusáltak. Amikor még nem volt színes fénykép a fekete-fehér képet anilin-festékkel kifestették. Erre még a 2000-es években is volt igény. Vitték a régi képeket reprodúcni, s azokat ugyanúgy, a régi minta szerint, ki kellett színezní. Lámpakorom feketével igazították a szemöldököt, a szájszögletet. Kettőtört zsillettel finoman lehántották a felesleget, a hiányt apró pontokkal töltötték fel, s végül a rasztergépen áthúzza a smirgli érdesre nyomta a papírt, s ezzel eltűntek a retus okozta sérülések.

Az igazolványképeket csak minimálisan volt szabad retusálni. Fontos szabálya volt, hogy a két fülnek látszani kell, nem volt szabad mosolyogni, nem lehetett a kuncsaft sötét szemüvegben, nem viselhetett hajpántot, kivágott ruhát. Szembe kellett nézni, mert ha egy kicsit elfordítják az arcot, a kép már alkalmatlannak tartották a személy igazolására.

33 A lencse a nevét a dagerrotípiáról kapta. A Dagor objektívet Hoegh tervezte, 1892-ben.

Benne volt a pakliban, hogy nem mindig sikerült a fotó. Ha jöttek a képért, ezt őszintén meg kellett mondani, a felvételt meg kellett ismételni. Elégedetlenül nem mehetett el senki. Becsületes, minőségi, pontos munka volt a mottó. Azért is maradt fenn több mint hatvan éven keresztül az üzlet, mert az igényességet mindvégig megtartották. Még akkor is, amikor egyre többen igényelték a gyorsképet. Ágnes – nagyon sokáig ódzkodott – majd kénytelen volt venni egy polaroid masinát. Nem volt elégedett a készített képpel. De rájött, hogy a világítással csodákat lehet művelni. Vakuval világított, de visszavert, szórt fénnel, nem úgy direktben, ahogy a gépen van. A beépített vakut teljesen kiiktatta. Így viszonylag lágy képeket lehetett készíteni. Az emberek hiúak. Azért is mentek a Szalayékhoz, mert ők egy kicsit szebb képet csináltak, mint másutt. Finoman retusálták a portrékat. A '90-es években a hagyományos fotózás, a kézi retusálás, előhívás az üzlet extra szolgáltatásának minősült. Előhívó tank sem kellett, a fényképésznek kézi szárítója volt. A reprodukciókat kipontozta, igény szerint barnította. Az elgépiesedett, rohanó világban a műltbéli igényességgel igyekezett fenntartani a régi fényképezési technikát. Nem kis dolog volt több mint hatvan évig fenntartani az üzletet. Sokszor aggódtak: mi lesz, ha elveszik az üzletet, mit csinálnak, ha nagy lesz a bérleti díj. Fényképezetből (a hagyományos műtermiből), nem lehetett meggazdagodni. Aki szerette és jól csinálta, annak tisztességes megélhetést biztosított. Szalayék sokat foglalkoztak az emberekkel, akik ennek örültek, s szívesen visszajártak. Ehhez nem kellett fényes, nagy üzlet, csak a

baráti hang. A fényképész észrevette, kinek mi áll jól, mi volna előnyösebb. Volt, hogy még haza is küldte a modellt, hogy vegyen fel másik ruhát, mert abban jobban néz ki, csinosabb.

A 2000-es években már a műtermi fényképezetből nem lehetett megélni. Az emberek manapság megelégednek a saját készíttette képeikkel. Valaha bizony eseménynek számított, hogy elmentek a fényképészhez. Régen nagy dolog volt az ilyesmi. Meg is adták a módját. Fodrászhoz mentek, szépen felöltöztek, mielőtt elmentek megörökíttetni magukat. S a fényképész sem járt rosszul.

A 2000-es évek folyamán sorra zártak be a műtermek. A kerületben talán a Szalay műterem működött a legtovább. Ágnes gondolkodott rajta, hogy változtat, profilt vált, de ezt a mesterséget, s az emberekkel való foglalkozást szerette. Közel a nyugdíjhoz félig viccesen kérdezte: „Most nyissak zöldségboltot? És hát a szívem szakadna meg...” Aztán elérkezett az idő a dolgok felszámolására. Ami megmaradt, 2017-ben a Rippl-Rónai Múzeumba került, Kaposvárra.³⁴ Oda, annak a településnek a tulajdonába, ahonnan a szaktudás indult.

Szalay Ágnes műtermére még az üzlet bezárása előtt, szerencsére, sokan felfigyeltek.³⁵ A sok-sok régi fényképezőgéppel az előtér egyre inkább kis múzeumra hasonlított. A régimódi berendezésekkel felszerelt üzlet tulajdonosának örökérvényű gondolatával zárjuk a hagyományos fényképezésről szóló fejezetet. „... sem a csillogó külső, de még az újabb technika sem pótolhatja a lelkiismeretesen és örömmel végzett munkát.”

34 Iskolai bizonyítványok, üzleti okmányok, családi portrék, reklámok, cégtábla, újságcikkek az üzletről, céges bélyegző, a műtermi gép, az előhíváshoz szükséges eszközök, gépek, szakkönyvek, 80 db különféle amatőr fényképezőgép

35 Többek között: Bóna Zsuzsa: Megáll az idő... = Budapesti Hírlap. 1996. április 25.; Lugosi Lugo László: Időutazás Budán. Szalayék fél évszázados műtermében. = Fotográfia. 1997/8. október; Cservenits Jolán: Szalay fotóműterem. = Újbuda. 2005. július 20.; Balogh Viktória riportja a fővárosi Civil Rádióban.

1. ábra. Langsfeld Mór M., a kaposvári fényképész-dinasztia második nemzedékének tagja. Rippl-Rónai József rajza, 1916. (Magántulajdon)

2. ábra. „Az ezeréves hárs”. Langsfeld Mór felvétele, 1896. Isz.: 36890 Langsfeld Mór óriásfotója (maga a fotó 71×95,5 cm, paszpartus, keretben 124,5×149,6 cm) a millenniumi kiállításon a somogyi pavilon impozáns látnivalói közé tartozott. „Tehát akkor bújt ki vadon a földből, mikor Árpád apánk az őshazát elfoglalta.” – írta lelkesedve a fényképről a Somogy című folyóirat szerkesztője, Roboz István.

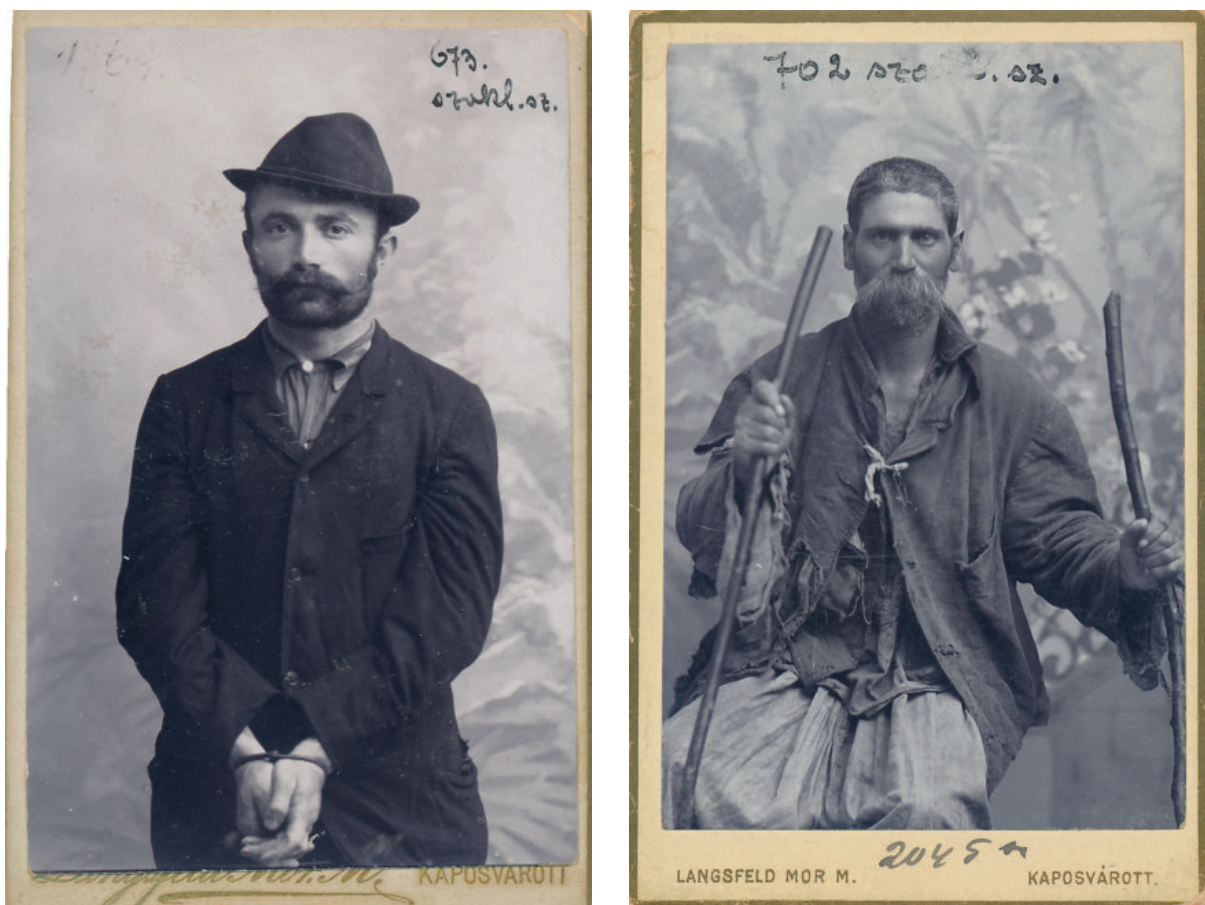
3. ábra. Simpliczius Barcza Jóska zenekara, 1870. (Műtermi felvétel, ismeretlen fényképező) Isz.: 8755
 Tóki Lajos tárogatós ajándéka a Somogymegyei Múzeum Egyesületnek, 1934. A fénykép hátlapján Gönczi Ferenc írásával:
 „A banda tagjai balról jobbra: Horváth Jancsi kisbőgős, Rigó Jancsi primás (a Chimay hercegné Ward Klára kedvese),
 Szimpliczius Barcza Jóska, a banda vezetője. Háta mögött Babay János nagybőgős; e mellett Kakus Jóska brácsás, Tamás
 Guszti czimbalmos. Háta mögött Nyári Mihály kontrás, Barcza Jóska (a banda vezető fia) kontrás, Nyári Samu klarinétos;
 háta mögött Angelmayer Náczi karmester; a másik klarinétos Pika ..., háta mögött Gyömörei Gyula, segédprimás”

4. ábra. Nagybarcsai Barcsay Ákos főispán beiktatásakor a templomból kijövő notabilitások csoportképe.

1938. Jelfy Gyula felvétele. Isz.: 444

Gönczi Ferenc jegyzete a fénykép hátoldalán: A legalsó lépcsőn balról jobbra: Somssich Andor Pál, Barcsay Ákos, Stephaich Pál. A következő lépcsőn balról jobbra: Fischer Lajos; Báró Fekete Aladár. Az utána következőn balról jobbra: Boronkay Lajos, gróf Erdődy Rudolf, gróf Festetics Domonkos, dr. Véték György, Nadányi János alispán, ..., fonyódi Markóczy Antal altábornagy és Barcsay Béla ezredes. E kettő között hátul Bajor Ferenc vitézi székkapitány, e mellett balra Russay ... rendőr-főkapitány, dr. Boronkay Károly barcsi főszolgabíró, tovább (dr. Véték és Náday között) ... az OTI kaposvári pénztárainak vezetője, Kacs Kovács ... birtokos ... leghátul Somssich Miklós nagybirtokos, legszélül balra Tallián ... ny. alispán."

5. ábra. A bűnügyi nyilvántartás céljaira készült felvételek a Langsfeld-műteremből, 1880-as, 90-es évek lsz.: 2493 és 2494 (Ez utóbbi hátlapján: Öreg Tokics József A kaposvári Törvényszék vizsgálóbíróásától gyűjtötte Gönczi Ferenc, 1926.)

6. ábra. Az első kaposvári villanytelep épülete, 1893. Langsfeld Mór felvétele. lsz.: 3375

7. ábra. A taszári repülőtér állomása. Szatmári Béla felvétele, 1932. („Vétek Györgynek, Kaposvár polgármesterének, polgármesterségének 10. éves évfordulójára” készült albumból. Isz.: 4358)

8. ábra. „Dr. Herczog Manó (1862–1941) kaposvári főrabbi. Szigeti I. felvétele, 1930 körül Isz.: 33681
A felvételt az elhurcolt kaposvári zsidóság templomában, majd a zsinagóga robbantásos bontása után az izraelita temető ravatalozójában őrizték. A kép az ott fellelhető iratokkal, fotókkal együtt gyűjtéssel került a Rippl-Rónai Múzeum újkortörténeti fényképtárába.
(Irodalom: dr. Varga Éva: „Vérzivataros esztendő” A Somogymegyei Múzeum Egyesület válságos évtizede (1939–1949). = Somogyi Múzeumok Közleményei XVIII. Kaposvár, 2008. 261–282. p.)

9. ábra. A kaposvári Dózsa sportkör tornászlányainak felvonulása. 1956 körül
(Somogy megye a felemelkedés útján című albumból. Az album felvételeit készítette: A Magyar Fotó,
A kaposvári Járási Tanács Fotó és Városi Tanács Foto szakköre. Isz.: 94.30.1.1)

10. ábra. „A BÚZA”. 1956 körül (Somogy megye a felemelkedés útján című albumból. Az album felvételeit készítette: A Magyar Fotó, A kaposvári Járási Tanács Fotó és Városi Tanács Foto szakköre. Isz.: 94.30.1.1)

11. ábra. Goldmann Wien alapdeszkás műtermi fényképezőgép, 1920-as évek. Isz: 2014.1.1.

12. ábra. A Somogyi Néplap „Néva” képtávírója gysz.: 11/92

13. ábra. Sellmann Rezsőné fényképész mester a műtermében. 1970-es évek eleje Isz.: 35642

14. ábra. Rácz Vali Salamon Bélával a Terézkörúti Színpadon. Áldor P. felvétele, 1936 Isz.: 33125

15. ábra. Amerikai típusú kézi sztereónéző az 1910-es évekből Isz.: 95.2.1

16. ábra. Jávorí Béla: Kalácsképű néne. Bárdudvarnok, 1972.

17. ábra. A kaposvári „Anker-ház”. Szatmári Béla felvétele, 1930-as évek lsz.: 33715

18. ábra. Somogyi Károly színigazgató. Langsfeld Mór felvétele, 1896 lsz.: 37019

19. ábra. Képkidolgozás. Szalay Béla tanonc és iskolatársai. 1930-as évek lsz.: 37673

20. ábra. Szalay Ágnes fényképész mester műtermében a családi, régi, műtermi fényképezőgéppel.
Ádám Csaba felvétele, 2005.